Bengt Nordberg 1936–2019

Professor emeritus Bengt Nordberg har avlidit 83 år gammal. Han var professor i sociolingvistik och verksam vid Institutionen för nordiska språk i Uppsala. I *Språk och stil* har han medverkat såväl med artiklar om egen forskning som med recensioner av böcker och avhandlingar.

Bengt Nordberg växte upp i Eskilstuna och kom i mitten av 1950-talet till Uppsala för att utbilda sig till svensklärare. Han tog sin fil.mag. 1961 och undervisade en tid på olika skolstadier i och omkring Uppsala. 1967 återupptog han studierna i nordiska språk vid Uppsala universitet och blev fil.lic. 1972. Han hade då redan varit med om att inrätta FUMS, en forskningsavdelning med inriktning mot modern svenska, och blev tidigt också dess föreståndare.

Bengt Nordberg var under en period universitetslektor i Umeå och anställd vid Svenska språknämnden i Stockholm. Han återkom 1976 till FUMS och Institutionen för nordiska språk i Uppsala. Fyra år senare tillträdde han en HSFR-professur i sociolingvistik. Rådsprofessuren överfördes 1994 till Uppsala universitet. Där blev han kvar till sin pensionering 2001.

Bengt Nordbergs forskningsintressen var mångskiftande och i ständig utveckling. Han inledde med stilistik och språkvård. Han blev sedan en av Sveriges främsta företrädare för den nya disciplinen sociolingvistik. Med stöd av dåvarande HSFR och andra fonder kom han under en lång följd av år att initiera och driva en rad uppmärksammade forskningsprojekt, som kom att göra FUMS till ett centrum för sociolingvistisk forskning i Norden.

Eskilstunaspråkets sociala variation var ett återkommande tema i Bengt Nordbergs forskarliv. Det första stora talspråksprojekt som bedrevs vid FUMS gällde språket i Eskilstuna. Syftet med studien var att mot en social bakgrund beskriva ett mellansvenskt stadsspråk. Informella intervjuer spelades in, vilka omfattade uppåt en halv miljon ord. I det lediga och vardagliga talspråket gjorde han studier av morfologiska variationsmönster, av vokal-systemets utveckling liksom av olika sätt att uttrycka modalitet. Till Eskilstunaundersökningen återknöts också 29 år senare, då en uppföljningsstudie gjordes, vilket innebar att man kunde se hur talspråket förändrats mellan 1967 och 1996. En sådan jämförelse av förändringar i verklig tid är på många sätt unik och naturligtvis av stort forskningsintresse också i ett internationellt perspektiv.

Bengt Nordberg skrev många artiklar, rapporter och böcker om sociolingvistik och sociolingvistiska metoder. I boken *Det mångskiftande språket* (1985) gav han en värdefull översikt över de första tio åren av sociolingvistisk

forskning vid FUMS. I andra publikationer visade han hur språket inte bara är ett sätt att överföra ett kognitivt innehåll från människa till människa utan hur själva språkformen, uttal och prosodi, har sociala och psykologiska innebörder. Han visade också att social prestige och språkinterna faktorer är fullt ut lika viktiga som samtalsintern konvergens och divergens för variation och förändring på ett makrosocialt plan.

Bengt Nordberg var medarbetare i *Nationalencyklopedin* och stod bland annat för artikeln »Språksociologi». Han var svensk representant i den redaktionella nämnden för årsboken *Sociolinguistica*, där han ansvarade för den svenska bibliografin, vilket han också gjorde i *Sociolinguistic Bibliography of European Countries*. När handboken *Sociolinguistics, An International Handbook of the Science of Language and Society* (1987–1988) skulle ges ut blev han ombedd att skriva ett kapitel om »Aims of Research and Methodologies».

Bengt Nordberg hade upparbetat ett stort nordiskt och internationellt nätverk. Många internationellt kända forskare besökte FUMS och Uppsala och fick inflytande på de studier som bedrevs. Under 1980-talet ledde han ett stort nordiskt forskningsprogram om urbanisering och lingvistisk förändring. I detta ingick framstående sociolingvister från Danmark, Finland, Norge och Sverige. Projektet utmynnade i den av honom redigerade volymen *The Sociolinguistics of Urbanization: The Case of the Nordic Countries* (1994).

Samtals- och interaktionsforskning var andra områden inom vilka Bengt Nordberg initierade projekt. Bland hans många projekt kan nämnas *Ungdomars samtalsstil*, *Läkarens och lekmannens begreppsvärldar*, *Språk, åldrande och identitet*, *Samtalsspråkets grammatik* och *Nutida variation i svenskt tal-språk*. Det senare projektet tillkom i syfte att utarbeta läromedel för kurser inom universitetsundervisningen i svenska. I samarbete med Finska institutionen i Stockholm drevs vidare vid FUMS projektet *Sverigefinnars två språk – språkbruk och attityder hos två generationer*.

Utöver projektledning genomförde Bengt Nordberg också egen forskning i anknytning till studierna. Han skrev om onomatopoetiska uttryck och ungdomars samtalsstil, om talackommodation och språkstruktur, om verbsyntax i tal-språk och – med fokus på institutionella samtal – om samtal till larmcentraler.

Bengt Nordbergs vetenskapliga produktion imponerar och renderade honom Svenska Akademiens språkforskarpris 2015.

Bengt Nordberg hade många förtroendeuppdrag. Han var medlem av Svenska språknämnden och ledamot i Forskningsnämnden för modern svenska. Han var styrelseledamot i Adolf Noreen-sällskapet och under drygt ett decennium redaktör för *Språk och stil*. Han ingick i styrelsen för Språkvårds-

samfundet och var dess ordförande i sex år. Han var också medlem i redaktionskommittén för skriftserien *Ord och stil*.

Områdesgruppen för tal och interaktion, OFTI, var en annan organisation där Bengt Nordberg var engagerad, och 1993 stod han som värd för det årliga symposiet. Han var också med i organisationskommittéer för många konferenser, till exempel för *Svenskans beskrivning* 18 (1990) och för den internationella konferensen *Discourse and the Professions* (1992).

Bengt Nordberg var ansvarig för undervisningen i sociolingvistik i Uppsala. Han var handledare för många doktorander och också involverad i C- och D-studenters arbeten. Uppsatser och delstudier från olika projekt publicerades i FUMS rapportserie. Stor betydelse för utvecklingen av sociolingvistiken i Uppsala hade också den högklassiga seminarieserie som han ledde vid FUMS. Inbjudna var talare från olika svenska och nordiska lärosäten men också från universitet utanför Norden.

Bland Bengt Nordbergs förmåliga personliga egenskaper vill jag särskilt framhålla dem som han visade som föreståndare och ledare vid FUMS. Han var ihärdig och drivande men samtidigt vänlig och tillmötesgående. Han var mån om att verksamheten skulle växa och fortleva, vilket gjorde att han också var öppen för olika inriktningar inom fältet modern svenska, för studiet av såväl tal som skrift. FUMS kom därigenom med tiden att omfatta flera underavdelningar med egna rapportserier. Han drog till sig forskare och gav dem en plats i den arbetsgemenskap som FUMS innebar. Hans ledarskap var demokratiskt och han var lätt att samarbeta med. Ett framträdande drag i hans personlighet var hans omsorg om alla sina medarbetare. Som omtänksam chef startade han också en FUMS-kör och arrangerade, med familjen som funktionärer, årliga FUMS-mästerskap i orientering.

Bengt Nordberg hade en gedigen sakkunskap inom sina områden och arbetade omsorgsfullt. Hans eget skrivande är klart och stilistiskt högtstående. Många har haft Bengt Nordberg som handledare och textgranskare och vi kan alla intyga att han var en såväl noggrann som hänsynsfull läsare.

Britt-Louise Gunnarsson